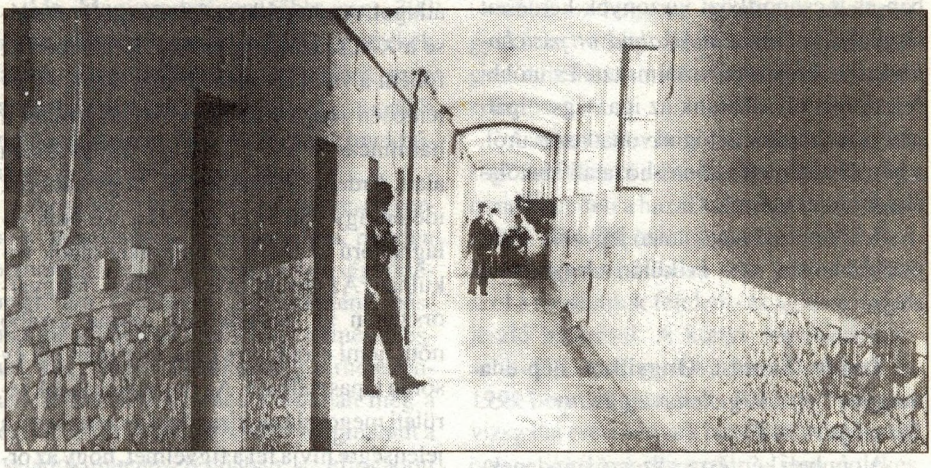
Büntetés-végrehajtás '95

Sokrétű feladatot tűztünk magunk elé 1995-ben. Döntést reméltünk olyan alapvető, már évek óta hiányzó jogszabályok tekintetében, mint a szervezet jogállása és a büntetés-végrehajtási dolgozók szolgálati viszonya. Mindezek mellett bizakodtunk, hogy munkavégzési feltételeink valamelyest javulnak, működési gondjaink – a kormányzati szervek támogatásával – némiképp enyhülnek. Az elmúlt évben végzett munka részletes elemzése előtt szeretném áttekinteni azokat az alapvető feladatokat, amelyeket az év kezdetekor ugyanezen a fórumon önmagunk számára meghatároztunk.* Azt mondtuk: *fenn kell tartanunk a működőképességet, biztosítva a fogvatartottak alapellátását. Új feladatként végre kell hajtanunk az idegenrendészeti őrizetet. Lehetőségeinkhez mérten elő kell segíteni, hogy a büntetés-végrehajtás tevékenységéhez szükséges alapvető jogszabályok mielőbb megszülessenek és el kell készítenünk mindazokat a törvénynél alacsonyabb szintű jogszabályokat, amelyek a végrehajtásban nélkülözhetetlenek. A jóváhagyott program alapján folytatni kell az intézetek biztonsági rendszereinek fejlesztését, korszerűsítését. Tovább kell fejleszteni a büntetés-végrehajtás rendszerét és az informatikai rendszerünket. Erőfeszítéseket kell tennünk a személyzet anyagi és munkakörülményeinek javítására, emelni szükséges dolgozóink képzettségi szintjét.*

A felsorolt adatok döntően azoknak a fejlesztéseknek a további ütemezett megvalósítását jelentették, amelyeket a büntetés-végrehajtás már évekkel ezelőtt viszonylag hosszabb távra szóló célkitűzésként önmaga számára megfogalmazott. Ezek voltak tehát a célok. Nézzük, miként alakultak azok a körülmények, amelyek tavalyi tevékenységünket, céljaink teljesítését befolyásolták, illetőleg meghatározták.

Lényeges, hogy a munkavégzés kizárólag a szakmai feladatok ellátására koncent-

* Elhangzott az 1996. február 20-án megtartott parancsnoki értekezleten.

rálódott, a büntetés-végrehajtás tehát *szakmai szervezetként* működött. Az ideológiamentesség és a szakmai önállóság biztosítása megfelelő garanciát nyújt a büntetés-végrehajtásra háruló feladatok további ellátásához. Kiemelkedő jelentőségű, hogy a szervezet jogállásáról – harminc év eltelte után – törvény rendelkezett. A törvénytervezet elkészítésében az első pillanattól az utolsóig tevékenyen részt vettünk. Megnyugvással állapítottuk meg, hogy a parlamenti pártok mindegyike elismerte a törvényszintű szabályozás szükségességét, felismerte e tevékenység jelentőségét, és állásfoglalásaival elősegítette, hogy a jogszabály kizárólag szakmai szempontokon alapuljon. Az *egyöntetű támogatást* bizonyítja, hogy a törvényt a parlamenti ülésen ellenszavazat nélkül fogadták el, ami nem mindennapos jelenség az Országgyűlésben. Az új törvény több tekintetben is megváltoztatja munkavégzésünk eddigi alapjait. Ezek közül az egyik változás *az intézetek önálló jogi személyként való további működése*, ami az eddiginél szélesebb körű kötelezettségeket és felelősséget jelent. Megjegyzem, az országos parancsnokság változatlanul meghatározó szerepet tölt be a büntetés-végrehajtás törvényes működésében, az intézetek irányításában és felügyeletében.

A törvény az eddigihez képest új módon szabályozza a *lőfegyverhasználat* lehetőségét. Az új szabályozás különválasztja a szökés megakadályozásánál és az elfogás során alkalmazható lőfegyverhasználatot. Az ezzel kapcsolatos ismeretek gyors elsajátíttatása különösen fontos. A kormány tavaly több alkalommal is foglalkozott a büntetés-végrehajtás működésének és fejlesztésének egyes kérdéseivel. A döntések eredményeként hosszú idő után – kormányzati beruházásként – új börtön épülhetett Kecskeméten, lehetőséget kaptunk továbbá a fővárosi előzetesen letartóztatottak elhelyezését biztosító új intézet kialakítására és 1996-ban 150 fővel bővülhet a büntetés-végrehajtás létszáma. Kormányzati intézkedés eredménye, hogy az elmúlt év során a gazdasági társaságok működőképességének fenntartására, likviditásának megőrzésére 197 millió forintot fordíthattunk, és 1996-tól sajátos többletköltségek részbeni fedezeteként rendszeres támogatásban részesülhetünk. Az összeg ez évben 260 millió forint. A büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai az elmúlt évet – az előzetes számítások szerint – várhatóan 120 millió forintos összeredménnyel zárják. Kimagasló eredményt a *balassagyarmati* (93 millió forint) és a *pálhalmai* (110 millió forint) társaságunk ért el. Jelentős veszteséggel zárt viszont a *váci* (11 millió forint) és a *szegedi* (93 millió forint) gazdasági társaság. Ez utóbbiak ügyvezető igazgatóit az év során felmentették beosztásukból.

Az igazságügyi kormányzat az elmúlt év során is teljes körűen vállalta a gondjaink megoldásában való közreműködést, segítséget nyújtott feladataink végrehajtásához, körülményeink javításához. Különös jelentőségű volt az, hogy a hivatásos állomány elmúlt évi 10 százalékos bérfejlesztése mellett a fogvatartottakkal közvetlenül foglalkozók további kétezer forintos illetményben részesültek. Tekintettel azonban arra, hogy bérfejlesztésre a közalkalmazottak esetében nem volt lehetőség, a hivatásos állomány és a közalkalmazottak közötti bérkülönbségek tovább nőttek, és jelentős feszültségeket okoztak, illetőleg okoznak ma is.

A büntetés-végrehajtás az elmúlt év során is nagy súlyt helyezett a tevékenységével kapcsolatos *nyitottságra*, a lakosság objektív tájékoztatására.

A büntetés-végrehajtás működésének anyagi, pénzügyi feltételei csak jelentős korlátozó intézkedésekkel tették lehetővé a folyamatos működést. Az év elején biztosított – megítélésünk szerint éppen csak elégséges – pénzügyi keret a pótköltségvetés miatt 203,7 millió forinttal csökkent. Bár az év során a büntetés-végrehajtás mindvégig megőrizte fizetőképességét, a helyzet súlyosbodására utal, hogy intézeteink fokozatosan emelkedő számban nyújtottak be *javadalom előrehozására*, illetve *pótjavadalom kiutalására* vonatkozó igényeket. A fogvatartottakkal kapcsolatos tevékenységhez az 1993-ban életbe lépett új törvény jó alapokat szolgáltatott. Eddigi tapasztalataink és az ügyészségi ellenőrzések megállapításai is rámutatnak arra, hogy a törvény alkalmazásával kapcsolatos kezdeti bizonytalanságok megszűntek. E téma keretében meg kell említeni az Európa Tanácsnak a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló egyezmény alapján létrejött bizottsága (CPT) magyarországi látogatását. A látogatásra 1994-ben került sor, az erről készült jelentést 1995-ben kaptuk meg. *(Erről bővebben lásd az e számunkban közölt Megméretve című írást.)*

Az elmúlt év végén megtörtént az országos parancsnokság szervezeti átalakítása. Bár ennek indokait és céljait a legutóbbi fórumon részletesen kifejtettük, itt is szeretném kihangsúlyozni, hogy az átalakítás egy már több éve folyó szervezetkorszerűsítési munka eredménye. A cél egyértelmű: a központi irányító szervre háruló feladatok szervezettebb, az intézetek munkáját jobban segítő végrehajtása.

Az *informatikai rendszerek* kiépítése, az informatika alkalmazása tekintetében túlzás nélkül mondhatjuk: az elmúlt év a „fordulat éve" volt. Kétéves előkészítés után létrejöttek a feltételek a fogvatartottakkal kapcsolatos adminisztráció új módszereire való áttéréshez, a technikai beruházások hasznosításához. Az év során valamennyi intézet eljutott a feldolgozás olyan szintjére, hogy lehetővé vált a Központi Nyilvántartás adatbázisának felállítása és folyamatos vezetésének megkezdése. Az év utolsó hónapjaiban teljes körűen kiépült a műholdas adatátviteli hálózat, ami a Fogvatartotti Alrendszeren messze túlmutató lehetőségeket szolgáltat a büntetés-végrehajtás információs rendszerének átfogó korszerűsítéséhez.

Az elmúlt évben több *rendkívüli esemény* történt, mint korábban. A vizsgálatok tapasztalatai azt mutatják, hogy a rendkívüli események tavaly is *döntően emberi mulasztások*, a nem kellő körültekintéssel végzett munka miatt következtek be. Ennek megfelelően a feltételek hiányára vonatkozó hivatkozások elfogadhatatlanok, és a biztonsági feladatok ellátása terén több intézetünkben sürgős tennivalók vannak. Valamennyiünk számára nyilvánvaló, hogy akár egyetlen rendkívüli esemény is rontja a büntetés-végrehajtás egész munkájának értékelését.

Mielőtt az egyes szakterületeket részletesen áttekinteném, íme, néhány adat a bűnözés alakulásáról, a fogvatartottak létszámáról és összetételéről. Magyarországon a nyomozó hatóságok 1995-ben 544 259 eljárást fejeztek be. Az év során ismertté vált bűncselekmények száma 502 036. Ez 29 százalékkal több az 1994. évinél. A súlyosabb megítélésű bűntettek száma (253 730) 58 százalékkal növekedett, míg a vétségeké mindössze 9 százalékkal. Az év során 25 731 erőszakos és garázda jellegű bűncselekmény vált ismertté: számuk gyakorlatilag nem változott az előző évihez képest. Az elkövetők között azonban egyre több a köz-

rendre és a közbiztonságra nagy veszélyt jelentő gátlástalan bűnöző. Ebből számunkra az következik, hogy a fogvatartottak között is egyre nagyobb arányban jelennek meg ezek a személyek.

Az elkövetett bűncselekmények növekedésével párhuzamosan nem emelkedett a fogvatartottak száma. Ez döntően a szabadságvesztés kiszabását elkerülni törekvő ítélkezési gyakorlatnak köszönhető. Az összlétszám 1995. december 31-én 12 455 volt – ez két százalékkal kevesebb, mint az előző év végén. A létszám az év elején kis ideig növekedett, majd ezt követően folyamatosan csökkent. Az elmúlt évi csökkenésekből – 1993-ban 13 százalék, 1994-ben 5 százalék, 1995-ben 2 százalék – arra lehet következtetni, hogy ez a folyamat rövid időn belül lezáródik és a fogvatartottak létszáma állandósul.

Az átlagos *fogvatartotti létszám* 12 592 volt, ez 150-nel kevesebb az ezt megelőző évinél. (Ebből előzetes 3138, elítélt 8928, kényszergyógykezelt 128, elzárásra beutalt 215, őrizetes 1.)

Az *előzetesen letartóztatottak* száma az év folyamán 7 százalékkal csökkent. Ennek ellenére a megyei intézetek egy része továbbra is elhelyezési nehézségekkel küszködik.

A *felnőttkorú elítéltek* közül 3267-en fegyházban, 4752-en börtönben és 577-en fogházban, a *fiatalkorúak* közül 226-an börtönben és 106-an fogházban töltik ítéletüket.

Az adatokból megállapítható, hogy az elítéltek zöme (56%) börtön fokozatban tölti büntetését. Az elítéltek 43%-a elsőbűntényes, a többi visszaeső. Az *enyhébb végrehajtási szabályok alá helyezettek* száma az előző évhez viszonyítva 5%-kal növekedett. A külföldi állampolgárok száma 13,7 százalékkal nőtt, december 31-én 571 főt tartottunk fogva. Az *idegenrendészeti őrizetesek* létszáma az év végén 29 fő volt. A létszám az elmúlt év során átlagosan 20-25 fő között mozgott. A tendencia azonban növekvő.

A fogvatartottak összforgalma 2,5%-kal csökkent. Az *új befogadások* száma 17 977, a *szabadításoké* 18 219 volt.

A *munkavégzés feltételei* lényegesen nem változtak. A neveléshez és a belső őrzéshez szükséges személyi feltételek továbbra sem optimálisak, ám ezzel sem magyarázható, hogy az elítéltek jogainak biztosítása mellett egyes intézetben enyhült a következetesség a követelménytámasztásban.

A *fogvatartottak elhelyezési feltételei* nem javultak. Bár a jogszabályban előírt légköbmétert intézeteink többségében biztosítottuk, a lakóhelyhez közeli és az egyszemélyes elhelyezés továbbra is csak cél maradt. Ugyanakkor a 3248 áthelyezési kérelemből 1113-at teljesítettünk, ami többnyire a lakhelyhez közeli szállítást jelentette. Alapvető

gondok változatlanul az előzetes letartóztatottakat fogva tartó intézetekben vannak. A nehézségek ellenére a fogvatartottakkal való bánásmód az elmúlt év során is törvényes volt, és megfelelt a nemzetközi egyezményekben, hatályos jogszabályokban foglalt követelményeknek. A fő cél továbbra is a reszocializáció. A művelődésre, oktatásra, képzésre, szakképzésre, valamint a szabadidő hasznos eltöltésére változatlanul nagy súlyt helyeztünk. A szűkös anyagi források ellenére az általános iskolai oktatásban résztvevők számát *ösztöndíj* bevezetésével is növelni próbáltuk. Ennek ellenére az oktatásban résztvevők száma az év során 807-ről 389-re csökkent. 1995-ben *húszféle szakmában* indítottunk képzést. A résztvevő fogvatartottak száma 947 volt. Az előző évi 157-hez képest ez jelentős eredménynek minősíthető. A foglalkoztatottak számának tekintetében nem sikerült előrelépni. A *gazdasági társaságoknál* az átlagos állományi létszám 4244 volt, az előző évihez képest tehát egy százalékkal csökkent. A költségvetési rendszerben 3094 főt foglalkoztattunk. Ugyanakkor igen jelentős eredmény, hogy a jogerősen elítélteknek több mint 85%-a dolgozhatott 1995-ben.

A *fogvatartottak hangulata* lényegesen nem változott. Az előző évihez viszonyítva öt százalékos növekedést mutat a kiszabott fegyelmi büntetések száma. A növekedés ellenére azonban tapasztalható, hogy a Bv. törvénnyel bevezetett kedvezmények jelentős visszatartó hatást fejtenek ki.Kevésbé igaz ez az előzetesek esetében, mert a vétségek elkövetésétől nem tartja vissza őket úgy, mint az elítélteket. A megnövekedett számú eltávozások alatt elkövetett fegyelemsértések száma növekedett. A *büntetés-félbeszakítási kérelmek* száma az elmúlt évben 2742 volt. Ebből 1113 esetben engedélyeztünk megszakítást. *Rövid tartamú eltávozás* jutalomban 3227 fő 4247 esetben részesült. A vissza nem tértek aránya három százalék. *Kimaradást* 1109 fő, 2229 esetben kapott. Közülük 54-en (4,8%) nem tértek vissza. Az *enyhébb végrehajtási szabályok* alá helyezettek száma 1008 volt. *Egyéni kegyelemben* 45-en részesültek.

Az *idegenrendészeti őrizettel* indokolt részletesebben is foglalkozni. Amíg 1994 a felkészülés éve volt, addig az elmúlt év már a végrehajtás jegyében telt. 1995-ben két helyen alakítottunk ki – saját erőből – a feladat végrehajtására körleteket. Elhelyezésre azonban csak a Nagyfai Országos Bv. Intézetben került sor. A feladat végrehajtása nagy erőfeszítéseket követelt tőlünk. Számtalan olyan körülménnyel találtuk magunkat szemben, amelyek bizonyították, hogy a tennivalók nehezen illeszthetők a büntetésvégrehajtás feladatkörébe.

Az őrizetesek hangulata változó volt. Rendszeresek voltak az önkárosító cselekedetek, a berendezés-rongálás. Fontos számunkra, hogy ezeket a cselekményeket az őrizetesek nem a helyi viszonyokkal szembeni elégedetlenség miatt követték el, hanem az illetékes hatóságok lassú ügyintézése ellen tiltakoztak.

Az intézetek biztonságáról

A fogvatartottak őrzése, felügyelete törvényes keretek között valósult meg. A feladatok ellátásához szükséges alapvető feltételek biztosítottak voltak. Az általános megfogalmazás azonban nem jelenti azt, hogy minden területen megnyugtató biztonsági tevékenység folyna. Bár a rendkívüli események megelőzését, megszakítását célzó tevékenységünkre az év folyamán is nagy

súlyt helyeztünk, a bekövetkezett események bizonyítják, hogy az erőfeszítéseket nem koronázta teljes siker. Az események rámutatnak arra, hogy egyes intézeteinktől jogosan várunk az eddiginél lényegesen nagyobb figyelmet, precízebb felkészítést és feszesebb szolgálatellátást.

A személyi feltételekben érdemi változás nem történt. E téren általánosan negatív hatású volt a biztonsági szakterületre különösen jellemző, *felgyorsult fluktuáció*. Az állomány átlagos havi szolgálati leterheltsége csekély mértékben csökkent (185 óra/főről 183,77 óra/főre). Többletszolgálati idő megváltására az elmúlt évben – a korábbi 60 millió forint helyett – nyolcvanmillió forintot biztosítottunk. Ez a plusz összeg szűkösen fedezte az eligazítások idejének beszámításából, illetve az óradíj emeléséből származó többletkiadásokat. A kedvezőtlen gazdasági körülmények ellenére a büntetés-végrehajtás *biztonságtechnikai ellátottságának* színvonala javult. Folytatódott a biztonságtechnikai rendszerek telepítése. Rendszerbővítésre három intézetben, komplex rendszer telepítésére és átadására hat intézetben került sor. A hagyományos berendezések fenntartása, karbantartása az év során folyamatos volt. Tovább folytatódott a hírrendszer korszerűsítése. *Új telefonközpontokat* állítottunk rendszerbe, és folytattuk a tarifikációs berendezések telepítését. Folyamatosan korszerűbbre cseréltük az intézetekben a *kamerákat*. Bővítettük a *rádiótelefonnal* és *személyhívóval* való ellátottságot. Kísérleti jelleggel beléptünk a PVOP vezetéknélküli rendszerébe.

A büntetés-végrehajtás biztonságtechnikai rendszerének korszerűsége és komplexitása – elsősorban az elektronikus berendezések terén – ma már a nemzetközi összehasonlítás próbáját is kiállja. Intézeteink biztonságának fokozása érdekében több helyen megtörtént, illetve folyamatban van a személybejárati kapuk és az őrség elhelyezésére szolgáló helyiségek erőszakos behatolás elleni védelmének kialakítása. Több intézetben beszélőfülkét építettünk a biztonságos beszélők és az ügyvédi meghallgatások lebonyolítására. A bástyafalakon és a kerítéseken – az áthatolás megakadályozása érdekében – egyre gyakrabban alkalmazzuk az ún. NATO-drótot. A személymotozás hatékony végrehajtásához ma már minden intézetünk rendelkezik kapukeretes és kézi fémkereső készülékekkel. A személyi és technikai őrzés mellett továbbra is eredményesen alkalmaztuk intézeteink többségében a *szolgálati állatokat*. A hazai bűnözésben megfigyelhető negatív változások miatt folytatódott a kiemelkedően veszélyes fogvatartottak biztonságosabb elhelyezését szolgáló *különleges biztonságú zárkák* kialakítása. A rendszeresített új fegyverek kezelését az érintett állomány eredményesen elsajátította. A körletek biztonsága, az ott szolgálatot teljesítő állomány tevékenysége egyes intézetekben továbbra is elmarad a kívánalmaktól. Alapvető gond, hogy az intézetek többségében aránytalanul magas fogvatartotti létszám jut egy-egy felügyelőre. Bár az intézetek az elhelyezési és elkülönítési szabályokat alapvetően gondosan alkalmazzák, még mindig tapasztalható, hogy a fogvatartottak az intézet területén ellenőrzés nélkül mozognak, a körletet engedély nélkül elhagyják.

A *szállítás tárgyi feltételei* tovább javultak az újabb korszerű járművek rendszerbe állításával. Előállításra – a bíróságra, ügyészségre, szakértőhöz, közjegyzőhöz, intézeten kívüli szakrendelésre – 36 613 fő/32 749 esetben került sor. 1995-ben 44 136 főt szállítottunk, ebből 1710-et célszál-

lítással. Összességében az elmúlt évben 80 749 fogvatartottat mozgatott meg külső területen a büntetés-végrehajtás.

Bár a személyi állomány ismeretei növelése érdekében a törzsfoglalkozásokat, riadógyakorlatokat megtartottuk, 1995-ben súlyos, szökésekkel összefüggő cselekmények történtek. Ezek közül meg kell említeni a Gyűjtőből történt szökéseket, a szállítójárműből való kettős szökést és a váci szökési kísérletet. A jelzett események tapasztalatait elemeztük – külön parancsnoki értekezleten is megtárgyaltuk –, és hasonló események megelőzése érdekében intézkedéseket tettünk.

A téma keretében szólni kell a *korrupcióról*, tekintettel arra, hogy ez nemcsak a biztonsági munkát, hanem az egész büntetés-végrehajtási tevékenység ellátását veszélybe sodorhatja. Figyelemfelhívó, hogy 1995-ben az ezt megelőző évekhez képest többen követtek el ilyen bűncselekményt. Annak ellenére, hogy ezeknek a cselekményeknek a felderítését – a BM Rendvédelmi Szervek munkatársainak segítségével – kiemelten kezeltük, a jövőben az eddiginél több figyelmet kell fordítanunk a korrupció megelőzésére.

Védelmi tevékenység

A tárcaszintű feladatok ellátása keretében 1995-ben jelentős számban kellett a területre vonatkozó jogszabályokat újrafogalmazni. Így különösen: a) igazságügy-miniszteri utasítással újraszabályoztuk a polgári igazságügyi szervek (minisztérium, bíróságok, szakértői intézetek) honvédelmi, polgári védelmi tervezési feladatait. Az utasítás végrehajtására országos parancsnoki iránymutatást adtunk ki; b) az IM védelmére objektumvédelmi tervet készítettünk; c) Elkészítettük a büntetés-végrehajtás harckészültségi és minősített időszaki felkészülési szabályairól szóló miniszteri utasítás tervezetét; d) Belső intézkedést adtunk ki a büntetés-végrehajtás minősített időszaki igényeinek pontosítása érdekében.

A felsoroltakon kívül anyagi lehetőségeink függvényében folytattuk az egyéni védőeszközök cseréjét, két megyében megvalósult a bírósági dolgozók teljes körű védőeszköz-ellátása.

Költségvetési gazdálkodás

Az 1995. évi költségvetési törvényben működésre 8559 millió forint, felújításra 180 millió forint, kormányzati beruházásra 380 millió forint költségvetési összeget hagyott jóvá az Országgyűlés a büntetés-végrehajtásnak. *Bevételi előirányzatunk* 692,3 millió forint volt, amely tartalmazta a tb-től kapott támogatást is. Az eredeti támogatás mértéke az előző évekhez hasonlóan szűk gazdálkodási lehetőséget biztosított számunkra. Mint a bevezetőben jeleztem, a pótköltségvetésről szóló törvény az előirányzatot 203,7 millió forinttal csökkentette. Az intézetek, intézmények eredeti éves támogatási összege 2759,9 millió forint volt, amely az év végére 3612,6 millió forintra módosult. Ezt figyelembe véve az elmúlt évi gazdálkodás kiemelkedő eredményének tekinthető, hogy az intézetek működését sikerült folyamatosan fenntartanunk, annak ellenére, hogy a likviditási problémák általánossá váltak. Ebben jelentős szerepet játszott, hogy eredetileg tervezett bevételeinket évközben megdupláztuk, és a többletbevételt a működtetésre fordíthattuk. Az év gazdálkodását egészében takarékossági törekvések jellemezték. Miközben a hagyományos til-

tások érvényben maradtak, az 1995-re jóváhagyott költségvetési előirányzatok olyan gazdálkodásra kényszerítették a bv.-t, amely nem tette lehetővé az ésszerű takarékosság teljes körű megvalósítását. A szűkös pénzügyi lehetőségek miatt az a helyzet alakult ki, amelyre jellemző, hogy az intézetek üzemeltetési kiadásaiból 80-85%-ot képviselt az energia, a közmű, a fogvatartotti élelmezés, a szállítás, a ruházati ellátás és a gyógyszerbeszerzés. Ennek függvényében nem meglepő, hogy a személyi állomány elhelyezési körülményei, szociális ellátottsága az elmúlt év során egy-két kivételtől eltekintve tovább romlott. A berendezések korszerűtlenek, a bútorzat az évek óta tartó beszerzési tilalom következtében elhasználódott. E téren változatlanul türelmet és megértést kérünk dolgozóinktól. Több intézetben megoldatlan az öltözők helyzete, a szociális blokkok lelakottak, esetenként még fürdő sincs. Az intézetek műszaki állagának folyamatos romlását nem tudtuk megállítani. A jelenlegi gyakorlat szerint a költségvetés az épület, építmény és berendezési állomány bruttó értékének csak egy százalékát biztosította felújításra. A karbantartási költségekre ennél is kevesebb összeg jutott. Ez tervszerű karbantartást nem tesz lehetővé. A helyzet súlyosságát jelzi, hogy esetenként már a biztonságot veszélyeztető meghibásodások kijavításához (például zárkaajtók) sem rendelkezünk fedezettel.

1995-ben a beruházásokat illetően kedvezőbb volt a helyzet, hiszen jelentős beruházásokat tudtunk megvalósítani. A kecskeméti új objektum felépítése mellett többek között folytattuk a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet 1991-ben megkezdett rekonstrukcióját, új bástyafalat emeltünk a Fiatalkorúak Bv. Intézete köré. Mindezek mellett megkezdtük az Állampusztai Országos Bv. Intézet szennyvíztisztítójának, valamint a Balassagyarmati Fegyház és Börtön fűtési rendszerének felújítását is, hogy csak a legjelentősebbeket említsem.

A fogvatartottak ruházati ellátása az előírásoknak megfelelően történt. Az élelmezés finanszírozásánál azonban jelentős a visszaesés. Ennek oka, hogy az élelmezési forintnormák rendezésére 1995-ben pénzhiány miatt nem került sor. Az olcsóbb beszerzési források felkutatásával azonban sikerült az élelmezés színvonalát megtartanunk és valamennyi fogvatartott a meghatározott norma szerinti étkezést kapta.

Gazdasági társaságok

A gazdasági társaságok alapfeladata – létesítésüknek megfelelően – az elmúlt évben is a fogvatartottak foglalkoztatásának biztosítása volt. 1995-ben átlagosan 4244 fogvatartottat foglalkoztattak. Ez 1,1 százalékkal kevesebb az előző évinél. A csökkenés oka alapvetően a fogvatartottak összlétszámának csökkenése, valamint a romló összetétel miatti alkalmatlanság. A foglalkoztatást az *ipari tevékenységet* végző kft.-knél biztosítani tudtuk (átlagosan 2888 fő), de a létszámvisszaesés komoly gondot okozott a *mezőgazdasági társaságoknál* (átlagosan 1356 fő) az idénymunkák elvégzése idején. Itt a munkaerő pótlására szabad munkavállalókat is alkalmaztak. A társaságoknál foglalkoztatott fogvatartottak átlagos munkadíja 5431 Ft/fő/hó volt, ez átlagosan hét százalékos bérfejlesztést jelent. Ezen belül azonban az eredményesen gazdálkodó kft.-knél ennél több, míg a pénzügyi nehézségekkel küszködő társaságoknál ennél kevesebb bérfejlesztésre került sor. A szabad munkavállalók létszáma az elmúlt év során

12,3 százalékkal nőtt. A növekedés azzal magyarázható, hogy 1995. január 1-jétől a társaságok látják el a fogvatartottak munkáltatásával kapcsolatos őrzési, ellenőrzési feladatokat. A szabad munkavállalók átlagkeresete 36 940 Ft/fő/hó volt, ez 11,4 százalékos növekedés 1994-hez képest. A szabad munkavállalók bértömegén belül a hivatásos állomány béréhez a költségvetés 436 millió forint támogatást biztosított, ez a kifizetett bérek 80 százalékára nyújtott fedezetet. A társaságok és az intézetek együttműködése – az átalakulás utáni időszakhoz viszonyítva – ma már zavartalan. Az együttműködési megállapodások alapján kialakult gyakorlat megfelel a kívánalmaknak, a kezdeti súrlódások megszűntek.

A büntetés-végrehajtás gazdasági társaságainak helyzete tavaly tovább polarizálódott. Mélyültek a problémák azokban a kft.-kben, amelyeknél már a korábbi években is válságos helyzet alakult ki. Az évek óta stabil gazdálkodást felmutató társaságok működése az értékelt időszakban is önálló, kiegyensúlyozott volt. A kft.-k többsége azonban napról napra a fizetőképesség határán egyensúlyozva, központi segítséget igényelve őrizte meg működőképességét. Azt azonban sikerült elkerülni, hogy bármelyik bv.-kft. ellen felszámolási eljárás induljon.

A büntetés-végrehajtás 12 gazdasági társasága közül várhatóan kilenc nyereséggel, kettő veszteséggel, egy pedig nullszaldóval zárja az 1995-ös gazdasági évet. A kintlévőségek behajtása javult, a határidőn túli követelések várhatóan csökkennek, így a kétes követelések miatti céltartalékképzés csökkenhet. A fokozódó eladósodottságot jelzi azonban a tartozások növekedése mind a rövid, mind a hosszú lejáratú kötelezettségeknél. A társaságok hitelállománya összességében nőtt.

A 3266/1992. számú kormányhatározatban elengedett adótartozás ügye az 1994. évi költségvetés végrehajtásáról szóló 1995. évi CIV. törvényben rendeződött. Ennek megfelelően a volt büntetés-végrehajtási vállalatok gazdasági társaságokká alakulásáig képződött 233,5 millió forintos adótartozást, valamint az e törvény hatálybalépéséig ehhez kapcsolódó késedelmi pótlékot – az ellehetetlenülés megakadályozása és a működőképesség helyreállítása érdekében – az APEH illetékes adóhatósága nyilvántartásaiból törölte.

A társaságok a több éve elmaradó beruházások jelentős részét 1995-ben sem tudták pótolni. Jellemzően olyan kis összegű a rendelkezésre álló forrásállomány, hogy egyszeri visszapótlásra sem elégséges. Valódi fejlesztésnek minősíthető beruházás csak elvétve valósult meg. Így például a mezőgazdasági társaságok kedvező feltételű világbanki hitelből fejlesztési beruházásba kezdtek. Előreláthatóan az elkövetkező években sem képződik erre megfelelő nagyságrendű saját erő, így csak támogatás és fejlesztési hitel igénybevétele segíthet.

Egészségügyi ellátás

A gyógyító-megelőző ellátás a progresszív betegellátás minden szintjén érvényesült. Tavaly 81 millió forint értékben fejleszthettük az egészségügyi ellátás eszközparkját. Mindezek mellett sikerült több intézetünkben korszerűsíteni a rendelőket és azok felszerelését. Jelentős sikerként könyvelhető el, hogy a megfelelő módosító indítvány előterjesztésével elértük a társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak 1995. évi költségvetéséről szóló törvényben a büntetés-végrehajtás egészségügyi intézményei-

nek nevesítését, a feladatfinanszírozási forma elfogadását.

A személyi állomány egészségügyi ellátása az előző évhez hasonlóan magas színvonalú volt. A dolgozók az alapellátást igénybe vehették a háziorvosuknál, a bv. intézet orvosánál, valamint a megyei rendőrfőkapitányságok egészségügyi osztályain. A szak- és fekvőbeteg-ellátás a BM-nél, illetőleg a területileg illetékes egészségügyi intézményekben valósult meg. Az év folyamán megjelentetett, a keresőképesség elbírálásáról szóló NM-rendelet a bv. szervezet számára is lehetőséget adott külön eljárási rend kidolgozására. Egyeztető tárgyalásokat kezdeményeztünk e tárgykörben a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek egészségügyi vezetőivel. Várható, hogy az eddig tapasztalt, szinte áttekinthetetlen helyzetet közös erővel rendezni tudjuk. 1995-ben 28 138 esetben jelent meg büntetés-végrehajtási dolgozó egészségügyi rendelésen. Ez kb. 10 százalékkal több az előző évinél. A felmentett betegek, illetőleg a felmentési napok száma is közel azonos arányban emelkedett, így az egy főre jutó felmentési napok száma növekedett.

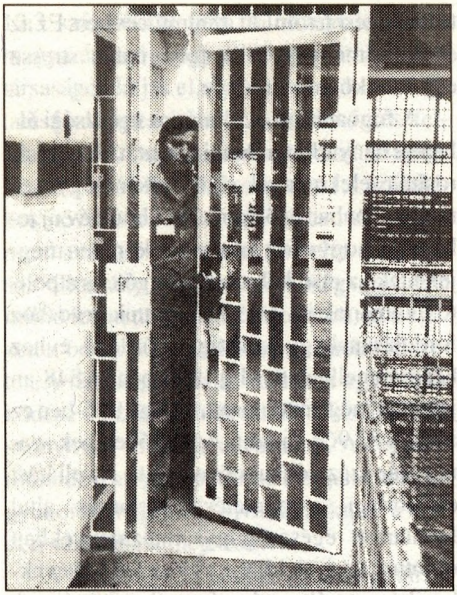
Fekvőbeteg-gyógyintézetekben 572 főt kezeltek, az ápolási napok száma 6941 volt. Változatlanul emelkedést mutat a *gondozottak* száma: 1994-ben 1340, 1995-ben 1510 fő. A leggyakoribb megbetegedések a mozgásszervi, illetőleg a szív-érrendszeri csoportban fordultak elő. Sajnálatos, hogy a balesetek száma a múlt évi 362-ről 484-re növekedett, ebből szolgálati jellegű 53 eset. FÜV-eljárásra 188 esetben került sor.

Az elmúlt évben az állomány körében 12 *haláleset* fordult elő, legtöbben a szív és keringési rendszer megbetegedése miatt haltak meg. A számok azt mutatják, hogy a büntetés-végrehajtási dolgozók egészségi állapota lényegesen romlott az elmúlt évben. Ez az életkörülmények és a folyamatos stressz együttes következménye.

A fogvatartottak általános egészségi állapota hanyatló tendenciát mutat. Az önkárosító cselekmények elkövetésének gyakorisága azonban csökkent. Az elmúlt év új jelensége, hogy a fogvatartottak körében megjelentek az első kábítószerfüggők és a politoxikománok is. A fogvatartottak orvoshoz fordulásának gyakorisága az előző évhez képest emelkedett. Míg 1994-ben 76 848-an jelentek meg rendelésen, addig 1995-ben ez a szám 82 966-ra nőtt. A fekvőbetegek száma száz százalékkal növekedett. Az ellátást elsősorban a büntetés-végrehajtás által fenntartott egészségügyi intézményekben oldottuk meg. A HIV-szűrés az előző évekhez képest változatlan formában történt. A befogadás alkalmával 13 855 szűrésre került sor, ebből kettő eset volt pozitív.

A személyzet helyzete

A büntetés-végrehajtás rendszeresített létszáma a gazdasági társaságokhoz vezényelt hivatásos állománnyal együtt 6788. Ebből a december 31-ei állapotnak megfelelően betöltött 6518 munkahely. Az év közepén először tapasztalhattuk, hogy szinte valamennyi álláshelyet feltöltöttünk, az évet azonban már 270 fős hiánnyal zártuk. Az elmúlt évben a büntetés-végrehajtástól 820-an távoztak, ez az előző évihez képest (699) mintegy 17,3 százalékos növekedés. Az eltávozottak 12,3 százaléka tiszt, 65,9 százaléka tiszthelyettes és 21,8 százaléka közalkalmazott. A távozottak 39 százaléka (326) nyugállományba vonult. A nyugállományba helyezettek 9,5 százaléka a hivatásos szolgálat felső, 6,7 százaléka pedig az öreg-

ségi nyugdíjba vonulás korhatárának elérésével ment nyugdíjba. Ez rendkívül kedvezőtlen arány. Az elmúlt években ugyanakkor 677 új felvételre került sor. A felvettek közül 11,2 százalék (76 fő) még az elmúlt évben leszerelt.

1995-ben a költségvetésben a többi fegyveres szervhez hasonlóan 10 százalékos *béremelést* hajtottunk végre. Ez azonban a közalkalmazottakra nem terjedt ki. Megemlítem, hogy jelentősnek tartjuk a minisztérium vezetőinek azt az erőfeszítését, melyet annak érdekében tettek, hogy a fogvatartottakkal közvetlenül foglalkozó állomány további kétezer Ft/fő illetményemelést kapjon. 1995-ben a tisztek bruttó átlagilletménye 53 268, a tiszthelyetteseké 31 276, a közalkalmazottaké 26 179 forint volt.

Az állományról való szociális gondoskodás egyik formája változatlanul az üdülési lehetőségek fenntartása és támogatása. A külföldi csereüdülés két téli programmal bővült. A bel- és külföldi, valamint gyermeküdülésben összesen 1051 felnőtt és 508 gyermek vett részt.

Az állomány megélhetési gondjainak enyhítésére – segélyként – tavaly összesen nyolcmillió forintot fordítottunk. Mérséklődött a szolgálati lakásállomány csökkenése. Jelenleg 1038 szolgálati lakással rendelkezünk. Ugyanakkor csökkenő tendenciát mutat a lakásigénylők száma (jelenleg 661), ez azonban döntően a reményvesztettség következménye.

Az elmúlt évben 162 dolgozónk 39,5 millió forint munkáltatói kölcsönben részesült.

Személyi állományunk *oktatásának, képzésének* a személyzet felkészítésének néhány kiemelten fontos kérdéséről külön is szükséges szólni. A múlt évben arról adtunk számot, hogy az alapfokú képzésben nagyarányú volt a lemaradás. Ennek csökkentése érdekében jó néhány intézkedés bevezetése volt indokolt, nagyobb odafigyelést, áldozatvállalást követelve az intézetektől és az iskolától egyaránt.

A kihelyezett levelező tiszthelyettesképzés eredményeként az elmúlt évben 440-en szereztek alapfokú szakmai képesítést, így csökkent a képzési lemaradás. A statisztikai adatok szerint jelenleg mintegy 260 körül van azoknak a száma, akiket a jövőben – az újonnan kinevezetteken túl – alapkiképzésben kell részesíteni. Közalkalmazottaink alapismereti képzése terén ilyen pozitívumról nem lehet számot adni, ezen a területen jelentős elmaradás van. Ennek oka az intenzív tiszthelyettesképzési programból eredő kapacitáshiány.

Az oktatásügy, de az egész büntetés-végrehajtás szempontjából is kiemelkedő jelentőségű a X. kerületi Újhegyi úti iskola megvásárlása. Ezzel a büntetés-végrehajtás szakmai képzésrendszerének korszerűsítése

mellett megnyílt a lehetőség az oktatás intézményrendszerének átszervezésére. Középfokú szakmai képzésünk iránt nagy az intézetek igénye. Az elmúlt év első felében nappali és levelező tagozaton 94-en végeztek (biztonsági, anyagi és egészségügyi szakon), ősszel 76-an kezdték meg tanulmányaikat őrségügyeletesi, főfelügyelői és igazgatási szakon. Felsőfokú szakmai képzésünk a korábbi évek gyakorlatának megfelelően haladt. Említést érdemel, hogy az elmúlt év nyarán végzett az az évfolyam, amely az új felvételi rend szerint külső pályázóként kezdte meg tanulmányait. Sajnálatos tény, hogy a 11 tisztből ketten már elhagyták, egy pedig a közeljövőben hagyja el a büntetés-végrehajtást. Ez a tény is indokolta, hogy velük szemben a korábbiaktól eltérően szigorúbban járjunk el, és komoly, több százezer forintos képzésiköltség-visszatérítésre kötelezzük azokat, akik legalább annyi időt nem töltenek el a bv.-nél, mint amennyi a képzésük ideje volt.

Fegyelmi helyzet

A személyi állomány többsége a munkáját fegyelmezetten végezte. 1995-ben 620 különböző súlyú jogsértő cselekmény miatt indult fegyelmi vizsgálat, melyből 40 esetben az eljárás felelősségre vonás nélkül fejeződött be. Az ügyek összetétele: 18 bűncselekmény, 52 szabálysértés, 550 fegyelmi vétség. Nem szolgálattal összefüggésben 19-en követtek el bűncselekményt (verekedés, a közúti közlekedés szabályainak megsértése, jogtalan pénzintézeti tevékenység). A tavalyi év fegyelmi adataihoz viszonyítva a növekedés 11,1%-os. Szolgálati viszonyukkal összefüggésben elkövetett bűncselekmény alapos gyanúja miatt 14 esetben, 18 fővel szemben kellett hivatalból büntető feljelentést tenni. Kiemelendő, hogy a Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés vétségének alapos gyanúja miatt indított eljárást (a Gyöngyösi testvérek zalaegerszegi szállítójárműből történt szökése kapcsán) a szökevények elfogása érdekében alkalmazott fegyverhasználat miatt és a budapesti vidámparki lövöldözés elkövetője ellen. Az első ügyben három személy ellen folyik eljárás, míg a lövöldöző törzsőrmester ellen a vádemelés már megtörtént. A szökevények elfogása érdekében történt fegyverhasználattal kapcsolatos ügyészségi döntés várhatóan precedens értékű lesz.

Az 550 fegyelmi ügyből 204 eljárás az őrutasítások megszegése miatt indult. 118 főt jelentkezés elmulasztása vagy ittas állapotban történő szolgálatra jelentkezés miatt kellett felelősségre vonni. Az elkövetett cselekményekről általában elmondható, hogy gondatlanságból, a megfelelő szakmai felkészültség hiányából, az utasítások, parancsok iránti közömbösségből fakadtak. Igen kis számban fordult elő az előírásokat szándékosan megsértő magatartás.

Nemzetközi kapcsolataink a korábbi évekhez viszonyítva jelentősen fejlődtek. Nagy figyelmet fordítottunk a már meglévő kapcsolatok ápolására és újabb kapcsolatok kiépítésére. A büntetés-végrehajtási testület 158 dolgozója utazott 13 európai országba, hogy megismerje a külföldi büntetés-végrehajtási rendszerek működését, nemzetközi konferencián vegyen részt, vagy képviselje a testületet az Európa Tanács és más nemzetközi szervezetek megfelelő fórumain. Az 1995. évi terv megfelelő alapot biztosított ahhoz is, hogy kétoldalú kapcsolatok keretében delegációkat fogadjunk a kelet- és nyugat-európai országokból. Vendégeinknek bemutattuk a megreformált magyar

büntetés-végrehajtás eredményeit. Tavaly 10 országból 89 külföldi szakember látogatott hazánkba.

Folytattuk az 1994 májusában, az Európa Tanáccsal közösen megrendezett konferencián elkezdett tevékenységünket, amelynek értelmében a magyar büntetés-végrehajtás – az Európa Tanács segítségével – vállalta, hogy elősegíti és koordinálja a kelet-közép-európai régió országai közötti együttműködést. Ennek keretében egyrészt konferenciákat szerveztünk a régió országai számára, másrészt megalakítottuk a Közép- és Kelet-Európai Információs és Dokumentációs Központot. Idén két kiadványt publikált a központ, információkat szolgáltatva nemcsak a régió, hanem a többi európai ország szakembereinek is...

Tavaly három konferenciát rendeztünk. Az a megtiszteltetés ért bennünket, hogy a közép- és kelet-európai országok közül elsőként Magyarország és ezen belül a magyar büntetés-végrehajtás országos parancsnoksága rendezhette meg az Európai Igazságügyi Pszichológiai Társaság tudományos konferenciáját, amely mind szakmai, mind erkölcsi szempontból átütő sikert hozott az ország és a rendező szerv számára.

A másik két konferencia, a szegedi – a hosszú időtartamú szabadságvesztés problémái – és a pilisszentkereszti – Etnikai és vallási kisebbségek helyzete a börtönben – témaválasztásával is jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a magyar büntetés-végrehajtás nemzetközi megítélése tovább javuljon mind a kelet- és nyugat-európai országok, mind pedig az Európa Tanács és a nemzetközi szervezetek körében.

A korábbi évek gyakorlatának megfelelően változatlanul élénk volt a *sajtó*, a *televízió*, a *rádió* tudósítóinak érdeklődése a büntetés-végrehajtás munkája, tevékenysége iránt. 1995-ben 386 sajtókérelem érkezett (ez több mint 30 százalékos növekedést jelent 1994-hez viszonyítva), ebből harminckettőt nem támogattunk.

1995 áprilisától heti rendszerességgel jelentkezik a Rács című dokumentumműsor a Magyar Televízióban. Kezdettől fogva tárgyilagosan mutatják be az intézetekben folyó munkát, valamint riportokat készítenek a fogvatartottakkal és a személyi állománnyal. A dokumentumsorozat tárgyszerűségével támogatja a büntetés-végrehajtás törekvéseit. Az elektronikus és az írott sajtóval is jó az együttműködésünk. Bizonyára ennek is köszönhető, hogy jónak értékelhető a büntetés-végrehajtás sajtója, többnyire tárgyilagos tudósítások kerülnek az újságok hasábjaira, a tévé képernyőjére és a rádió műsoraiba.

*

Végezetül az 1996-os év legfontosabb feladatairól kívánok szólni: a kormány elé kell terjeszteni az intézményrendszer korszerűsítési tervét, az ebben foglaltak szerint folytatni kell az intézményrendszer fejlesztését; Ki kell dolgozni a foglalkoztatás új szervezeti kereteit; Meg kell jelentetni a Büntetés-végrehajtási Szabályzatot, a Szolgálati Szabályzatot, a Fegyelmi Szabályzatot és az ehhez kapcsolódó Országos Parancsnoki Intézkedéseket; Be kell indítani a tiszthelyetteskképzést az új intézményben; A személyi állományt fel kell készíteni és le kell vizsgáztatni az új jogszabályokkal kapcsolatos ismeretekből; Tovább kell folytatni a biztonsági rendszerek korszerűsítését; Bővíteni kell a jelenleg rendelkezésre álló technikai (hír-, gépjármű- és számítástechnikai) parkot; Meg kell őrizni a fogvatartottak foglalkoztatási arányait; Kiemelten kell kezelni a kormányzati beruházásokat.

Tari Ferenc